

CONSILIUL NAȚIONAL MAGHIAR DIN TÎRGU MUREȘ ȘI ATITUDINEA SA FAȚĂ DE UNIREA TRANSILVANIEI CU ROMÂNIA

ALEXANDRU PÁL-ANTAL

Evenimentele revoluționare din toamna anului 1918 care au cuprins tot teritoriul Austro-Ungariei au dus la destrămarea monarhiei dualiste, în Transilvania revoluția burghezo-democratică izbucnită la sfârșitul lunii octombrie 1918, asemănător celorlalte ținuturi din fosta monarhie oprimate de clasele conducătoare austriece și maghiare, a avut pe lângă caracterul social și cel de luptă de emancipare națională, avînd drept final înfăptuirea unirii Transilvaniei cu România. Semnalul declanșării revoluției în Transilvania a fost dat de constituirea Consiliului Național Român Central din 31 octombrie 1918, urmat de o vastă mișcare de organizare a românilor din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș. În scurt timp ei și-au creat organe proprii conducătoare prin formarea consiliilor naționale, care au contribuit cu un prețios aport la victoria luptei pentru libertatea și unirea poporului român.

În comitatul Mureș-Turda, cu o populație mixtă, pe lângă consiliile naționale românești s-au format și consiliile naționale maghiare și germane (șăsești). Din propria inițiativă a populației românești aflată în plină eferescență revoluționară, s-a constituit la Reghin „senatul județean”, în ziua de 5 noiembrie 1918, după ce a luat naștere și consiliul național al populației maghiare și șăsești din oraș¹

În zilele următoare s-a trecut la organizarea în Reghin a unei mari adunări populare care a confirmat organul nou format ca organ politic

¹ Precizăm că data exactă a creării Consiliului național român județean este ziua de 5 noiembrie 1918 și nu 4 noiembrie (cum s-a afirmat în lucrarea *Unirea Transilvaniei cu România*, sub redacția Ion Popescu-Puțuri, Augustin Deac, Editura Politică, București, Ediția III, 1978, p. 522), iar în momentul constituirii „senatului național județean” și la sugestia acestuia a avut loc de fapt divizarea în două a Consiliului național local, comun al locuitorilor germani și maghiari, constituit în ziua de 3 noiembrie 1918, și nu constituirea lui. Vezi raportul Consiliului național român județean din Reghin, din 20 noiembrie 1918, înaintat Consiliului Național Român Central, publicat de Matei Alexandru, *Contribuții documentare la istoria orașului Reghin (I), Reghinul între 1848—1919*, în *Marisia*, VIII, Tîrgu Mureș, 1978, p. 306.

Despre activitatea Consiliului național român județean din Reghin și a celor comunale vezi: Tr. Popa, *Monografia orașului Tîrgu Mureș*, Tîrgu Mureș, 1932, pp. 193—198; Ion Ranca, Ion Chiorean, *Date privind activitatea consiliilor naționale române și mișcările țărănești din județul Mureș—Turda în noiembrie 1918*, în *Apulum*, 1969, VII/2, pp. 411—422; Marin Șara, Leon Mircea, *Documente și mărturii privind Unirea Transilvaniei cu România — 1 decembrie 1918 — în zona Reghinului*, în *Marisia*, VIII, Tîrgu Mureș, 1978, pp. 359—380.

reprezentativ și la constituirea consiliilor naționale comunale precum și a gărzilor naționale.

La Tîrgu Mureș frământările revoluționare au apărut în ultimele zile ale lunii octombrie 1918 când tineretul orașului în după masa zilei de 26 octombrie 1918 a demonstrat pe străzile orașului cerînd pace² și strigînd „Trăiască republica”³. Elementele progresiste ale intelectualității maghiare din oraș s-au grupat în jurul partidului radical local, constituit la 27 octombrie 1918, iar muncitorimea, cu o organizație puternică a partidului social-democrat, și-a intensificat activitatea⁴. La cîteva zile după aceea, la 31 octombrie 1918, a avut loc și constituirea Consiliului național maghiar din Tîrgu Mureș în cadrul unei adunări populare ținută în sala de spectacole a Palatului culturii⁵.

Inițial organizatorii au preconizat constituirea unui comitet executiv al consiliului național din cîte 10 delegați ai partidelor independente (a lui Károlyi), radical-burghez și social-democrat. Pe parcursul adunării, masele de muncitori, soldați, studenți și intelectuali, care au fost prezenți în număr foarte mare umplînd pînă la refuz sala, au impus alegerea unui consiliu compus în majoritate de reprezentanții intelectualității radicale și ai mișcării muncitorești⁶. Astfel a fost ales în consiliu tînărul om de știință profesorul Antalffy Endre, care nu era mem-

² *Tükör* (ziar tîrgmureșan), nr. 43 din 27 octombrie 1918 p. 4.

³ *Arh. Stat. Tîrgu Mureș, Fond personal Turnovszky Sándor*, dos. VI/1, f. 9.

⁴ *Tükör*, nr. 44 din 29 octombrie 1918, pp. 1—2.

⁵ *Tükör*, nr. 45 din 3 noiembrie 1918, p. 2.

⁶ O lucrare mai amplă privitoare la activitatea Consiliului național maghiar din Tîrgu Mureș nu a fost scrisă. Cu această problemă s-a ocupat o vreme Simion Fuchs care a adunat o parte din arhiva acestui organ revoluționar și a publicat în limba maghiară, bazîndu-se mai mult pe memoriile lui Antalffy Endre, un articol cu titlul *1918 December 1 — 50 esztendő. Marosvásárhely — 1918* (1 Decembrie 1918 — 50 ani. Tîrgu Mureș — 1918), în *Igaz Szó*, 1968, nr. 12, pp. 771—777, republicat sub titlul *A Magyar Nemzeti Tanács helytállása* (Consecvența Consiliului național maghiar), în Fuchs, Simon, *Munkásmozgalom a Maros völgyében* (Mișcarea muncitorească în Valea Mureșului), Editura Politică, București, 1975, pp. 119—130.

Unele date, mai ales aprecieri succinte privitoare la atitudinea Consiliului național maghiar din Tîrgu Mureș și a președintelui său, Antalffy, față de unirea Transilvaniei cu România, vezi în lucrările: L. Bányai, *Din istoricul evenimentelor de după unirea Transilvaniei cu România*, în *Studii*, 1964, nr. 3, pp. 461—465; *Destrămarea monarhiei austro-ungare, 1900—1918*, București, Editura Academiei R.P.R., 1964, p. 188; *Desăvîrșirea unificării statului național român. Unirea Transilvaniei cu vechea Românie* sub redacția M. Constantinescu și Șt. Pascu, Editura Acad. R.S.R., București, 1968, pp. 3, 433—434; *Ștefan Pascu, Marea Adunare Națională de la Alba Iulia*, Cluj, 1968, p. 339; Bányai, László, *Közös sors — testvéri hagyományok* (Soartă comună — tradiții frățești), Editura Politică, București, 1973, pp. 202—203. *Istoria României* (compendiu sub redacția Acad. prof. univ. Ștefan Pascu), București, 1974, pp. 352—353; I. Popescu-Puțuri, Deac, *op. cit.*, p. 658.

În prezentul studiu încercăm să reconstituim aspectele principale ale activității Consiliului național maghiar din Tîrgu Mureș cît și a atitudinii sale față de unirea Transilvaniei cu România. În unele cazuri din lipsa izvoarelor primordiale, a documentelor arhivistice, am fost nevoiți să ne rezumăm doar la știri din ziare ori la memorii ulterioare, care, în urma depistării a noi documente, vor putea fi completate în viitor.

brul nici unuia dintre partidele susmenționate dar care prin atitudinea sa combativă a devenit purtătorul de cuvânt al maselor.

Adunarea, acest eveniment emoționant, a fost consemnată atît în presa vremii, cît și în memoriile a doi participanți de seamă: Turnovszky Sándor și Antalfy Endre. Turnovszky, scria între altele, că: „Mai întîi a vorbit Csetri János în numele partidului social-democrat, după aceea eu ca purtătorul de cuvânt al partidului radical, pe urmă Kovács Elek în numele károlyiștilor. A mai vorbit și Hofbauer Aurel, fostul primar. În timpul discursului său s-a ridicat din sală Antalfy Endre și a protestat împotriva persoanei lui Hofbauer, a spus cam așa ceva, că pot fi conducători ai revoluției numai persoane cinstite, iar pe Hofbauer oamenii nu-l consideră de acest fel. Intervenția lui Antalfy a fost primită cu mare aclamație de public, mai ales de studenții prezenți la galerie, — după care Antalfy s-a urcat pe podiu și a continuat discursul de acolo”⁷.

La rîndul său, Antalfy redă episodul astfel: „Vestea prăbușirii cît și a revoluției, ca să zicem așa, s-a răspândit deodată în toate colțurile țării. La Tîrgu Mureș soldații reînțorși în grupuri dezorganizate au făcut și mai semnificativă realitatea. Revoluția la Tîrgu Mureș a fost pornită de furtuna izbucnită la o adunare populară destinată pacificării... Masa imensă a soldaților demobilizați a umplut sala mare a Palatului culturii pînă la ultimele galerii, se înghesuiau cetățeni și în holul Palatului culturii. Cel care deschisese adunarea, fiind și primul vorbitor, primarul Hofbauer Aurel, a rostit cuvinte onctuoase despre ordine, disciplină, despre simțul răspunderii cetățenești, fără să amintească vreun cuvînt despre catastrofa groaznică a poporului, despre perfidia politicii domnilor, despre speranțele de eliberare din cătușele politicii austriece multiseculare ale poporului maghiar. Despre toate acestea nu s-a pomenit nimic în nobilul discurs al primarului Hofbauer, iar răbdarea noastră a multora ne-a fost iritată pînă la refuz. A venit momentul ca furtuna dezlănțuită de intervenția energică a autorului acestor rînduri să măture pe Hofbauer Aurel de la tribună”⁸.

Pe lîngă Antalfy au fost aleși în consiliul național Benei Antal învățător-director, Bogyó Péter muncitor metalurgist, dr. Büchner Pál profesor, Brechner Vilmos industriaș, Csetri János muncitor, președinte al partidului social-democrat local, Csörgő Tamás profesor, Ehrenberger Mátyás muncitor la căile ferate, dr. Eröss József avocat, Gáspár Antal rentier, Halász József director de bancă, Hofbauer Aurel primar pensionar, dr. Kapusi Imre profesor, Keresztes Béla vopsitor de stofe, Koberi János profesor, Kovács Elek redactor, Molter Károly profesor, Nagy Géza funcționar particular, Paál Gusztáv director de gimnaziu, dr. Pogány László inginer chimist, Petri Zsigmond măcelar, Révész Béla librar, Simó Géza profesor, Szentgyörgyi Dénes învățător-director, dr. Turnovszky Sándor avocat și dr. Vancea Iosif avocat. Pe lîngă cei aleși, consiliul a fost întregit cu trei delegați ai comitetului municipal

⁷ *Arh. Stat. Tîrgu Mureș, Fond personal Turnovszky Sándor*, dos. VI/1, f. 9.

⁸ *Arh. Stat. Tîrgu Mureș, Fond personal Fuchs Simion*, dos. nr. 609, f. 2—3; S. Fuchs, *op. cit.*, pp. 127—128.

orășenesc: Bíró András preot reformat, Enyedi Jenő măcelar și dr. Fekete Andor avocat, cât și cu doi delegați ai funcționarilor particulari și ai angajaților comerciali în persoana lui Lukács Imre și Podlusány Zsigmond⁹. Mai târziu a fost cooptată și reprezentanta Reuniunii feministe, profesoara Kábdebó Erna, ea fiind prima femeie care a activat într-un cadru legal în viața politică a orașului¹⁰.

Încă de la început și-au anunțat adeziunea la Consiliul național maghiar din Tîrgu Mureș următoarele partide și reuniuni din localitate: Partidul independenței condus de Károlyi Mihály, Partidul social-democrat, Partidul radical-burghez, Uniunea cadrelor didactice din Tîrgu Mureș (Nevelőmunkások Szövetsége), Grupul local al Uniunii pe țară a angajaților comerciali și a funcționarilor particulari, personalul S.A. „Industria morăritului și lemnului din părțile ardelenesti”, personalul fabricii de mobilă S.A. „Székely și Réthi”, conducerea și funcționarea S.A. „Casa de păstrare agrară” din Tîrgu Mureș și personalul poștei și telegrafului din localitate¹¹. În zilele următoare au mai aderat și alte organizații economice, sociale ori politice existente sau create între timp: Camera de comerț și industrie, organizația locală a personalului finanțelor, uniunea studentescă etc.¹².

În ședința de constituire a comitetului executiv al Consiliului național maghiar din Tîrgu Mureș ținută în seara zilei de 31 octombrie 1918, după adunarea populară, ca președinte, a fost ales în unanimitate dr. Antalffy Endre, ca vicepreședinți Csetri János și Kovács Elek — președinții partidelor social-democrat și respectiv, cel al lui Károlyi —, secretar a devenit dr. Turnovszky Sándor, notari Molter Károly și Simó Géza, iar casier Halász József¹³.

După cum rezultă și din componența sa, conducerea consiliului era predominantă de elemente progresiste; de cei mai consecvenți reprezentanți ai intelectualității radicale maghiare din oraș ca: Antalffy, Turnovszky sau Molter, cât și de socialiștii de stînga ca Simó, Csetri sau Halász. Acest fapt a constituit o garanție tînărului organ politic de a se menține pe parcursul activității sale pe o linie consecvent revoluționară în permanentele confruntări cu diferitele curente oportuniste sau reacționare din interiorul sau din afara cadrului său.

Antalffy Endre (1877—1958) a fost profesor de liceu, originar dintr-o familie de pantofari din Răstolița. Acumulase vaste cunoștințe în orientalistă pe care le-a valorificat în bună parte în colaborare cu Nicolae Iorga prin cercetări și traduceri de lucrări turcești și arabe, privitoare la istoria românilor. În 1918, în calitate de președinte al Consiliului național maghiar din Tîrgu Mureș a luptat cu consecvență pentru traducerea în viață a programului revoluției burghezo-democratice. În 1945

⁹ *Tükör*, nr. 45 din 3 noiembrie 1918, p. 2.

¹⁰ *Tükör*, nr. 48 din 10 noiembrie 1918, p. 4.

¹¹ *Arh. Stat. Tîrgu Mureș, Fond personal Fuchs Simion*, dos. 137, f. 2—3.

¹² *Arh. Stat. Tîrgu Mureș, Colecția de documente a Muzeului județean Mureș, Seria Istoria modernă și contemporană*, nr. 4721 (registru de intrare-ieșire și de evenimente a Consiliului Național Maghiar din Tîrgu Mureș din nov.-dec. 1918); f. 3—30;

¹³ *Arh. Stat. Tîrgu Mureș, Fond personal Fuchs Simion*, dos. 137, f. 3—5.

ca subprefect al județului Mureș a depus o susținută activitate pentru refacerea stării economiei locale, pentru aplicarea reformei agrare, organizează și conduce organul județean al Uniunii Populare Maghiare. Prin activitatea sa, prin ideile democratice promovate, el a contribuit la aprecierea și cunoașterea reciprocă a trecutului, a culturii românilor și maghiarilor¹⁴.

Turnovszky Sándor, (1889—1958) a fost în anii de studenție președintele Cercului Galilei — cea mai însemnată organizație progresistă a studențimii din Ungaria, desființată în toamna anului 1919 de teroarea contrarevoluționară. Fiind adeptul lui Jászai Oszkár a luptat cu consecvență pentru drepturile națunilor din Ungaria. La mijlocul lunii noiembrie 1918 a fost chemat la Budapesta unde a devenit secretarul partidului radical din Ungaria desfășurând o amplă activitate în timpul republicii sfaturilor. După înfrângerea revoluției din Ungaria a revenit în țară unde ca jurist și sociolog a militat pentru cauza progresului și democrației¹⁵.

Molter Károly (n. 1890), intelectual democrat în 1918, a devenit în anii din urmă un renumit scriitor progresist țîrgumureșan. Prin activitatea sa publicistică a militat după Unire pentru înțelegere reciprocă româno-maghiară, pentru integrarea activă în viața țării a populației maghiare, fiind unul dintre inițiatorii și organizatorii întâlnirii din Țîrgu Mureș din 1937. A fost decenii de-a rîndul profesor de liceu, apoi din 1945 pînă la pensionarea sa din 1950 profesor universitar la Cluj¹⁶.

Simó Géza (1870—1946) și-a început activitatea ca profesor, dar și-a consacrat viața cauzei clasei muncitoare desfășurând o susținută muncă de educare și organizare a muncitorimii mureșene. A fost unul dintre întemeietorii și activiștii organizației din Țîrgu Mureș al Partidului Comunist Român, rămînînd pînă la moarte dascălul și pedagogul muncitorilor, de numele lui legîndu-se și activitatea remarcabilă a presei muncitorești mureșene dintre cele două războaie mondiale¹⁷.

Csetri János (1893—1946), de meserie pantofar, a fost unul dintre conducătorii mișcării muncitorești din Țîrgu Mureș și din Valea Mureșului. În 1914 a organizat împreună cu Kovács József organizația locală a partidului social-democrat. În 1918 a devenit și președintele Sfatului muncitoresc din Țîrgu Mureș, iar după eliberare a activat ca președintele Consiliului sindicatelor unitare din Țîrgu Mureș¹⁸.

Halász József (1874—1928), de meserie funcționar de bancă, apoi director, s-a remarcat printr-o activitate devotată mișcării socialiste, în noiembrie 1918 a fost numit comisar guvernamental cu atribuții de prefect al orașului Țîrgu Mureș, funcție pe care a exercitat-o pînă

¹⁴ I. Chiorean, L. Kóczyány, V. Nițu, Gr. Ploșteanu, *Profiluri mureșene*, vol. I, Țîrgu Mureș, 1971, pp. 269—276.

¹⁵ S. Fuchs, *op. cit.*, pp. 305—309; Jordáky Lajos, *Szocializmus és történetudomány* (Socialismul și știința istoriei), Editura Politică, București, 1974, pp. 162—164.

¹⁶ S. Fuchs, *op. cit.*, pp. 310—317.

¹⁷ I. Chiorean, L. Kóczyány, V. Nițu, Gr. Ploșteanu, *op. cit.*, vol. II, pp. 231—242; S. Fuchs, *op. cit.*, pp. 298—305.

¹⁸ Muzeul județean Mureș, *Colecția de documente ale secției de istorie modernă și contemporană*, nr. 6307/1.

la 18 ianuarie 1919, data introducerii administrației românești în aceste părți¹⁹.

Elementele cele mai dinamice ale luptei pentru obținerea revendicărilor social-politice consistente au fost socialiștii, reprezentanții clasei muncitoare. Din inițiativa lor au fost luate o serie de măsuri pe linia revendicărilor muncitorești: înființarea biroului de plasare a muncitorilor la întreprinderi, supravegherea și paza întreprinderilor, controlul asupra aprovizionării cu alimente a populației, distribuirea stocurilor de materiale și de unelte meseriașilor și muncitorilor rămase de la trupele austro-ungare etc.

Pe plan organizatoric, ei au urmărit alinierea în jurul unui organ comun, sfatul muncitoresc, alături de muncitorii organizați, cât și a celor neorganizați. Sfatul muncitoresc din Tîrgu Mureș s-a înființat la 20 noiembrie 1918 fiind compus din conducerea partidului social-democrat, din delegații diferitelor organizații și din membrii aleși ai muncitorilor de la fabrici²⁰. Oficial sfatul era organ de control și de propagandă al guvernului, în realitate însă ținea la mai mult, la cucerirea puterii de către clasa muncitoare. Nu întâmplător a declarat Csetri János, președintele Sfatului muncitoresc că nu crede în reușita revoluției burgheze și este ferm convins că libertatea o va aduce numai forța proletariatului²¹.

Este remarcabilă ampla activitate organizatorică și propagandistică a socialiștilor în rîndurile muncitorimii în tot cursul revoluției burghezo-democratice din toamna anului 1918. La rîndul său muncitorimea și-a impus voința în repetate rînduri la rezolvarea greutăților întîmpinate de consiliul național, constituind principala forță împotriva manevrelor și atacurilor elementelor reacționare.

Pe parcursul activității sale, Consiliul național maghiar din Tîrgu Mureș și-a păstrat în linii mari componența avută la constituire. Din puținele date de care dispunem am putut stabili că numărul membrilor săi a oscilat între 31 și 35 de persoane. În afară de reprezentanta reuniunii feministe, ulterior au mai fost cooptați în consiliu doi delegați ai căilor ferate: Kovrig Gerő și Accipe Károly, și doi delegați ai Sfatului muncitoresc din Tîrgu Mureș: Török Kálmán inginer la căile ferate și Kövesdy Samú, funcționar particular²², cât și primarul orașului. Dintre modificările mai esențiale petrecute în cadrul consiliului semnalăm plecarea lui Turnovszky la Budapesta la mijlocul lunii noiembrie 1918, desemnarea lui Simó Géza ca secretar, care la rîndul său demisionează la 9 decembrie și numirea lui Büchner Pál în funcția de notar²³.

¹⁹ S. Fuchs, *op. cit.*, pp. 287—293; *Arh. Stat. Tîrgu Mureș, Colecția de documente a Muzeului județean Mureș. Seria Istorie modernă și contemporană*, nr. 6178.

²⁰ *Tükör*, nr. 52 din 19 noiembrie 1918, p. 4; nr. 54 din 24 noiembrie 1918, p. 4.

²¹ *Arh. Stat. Tîrgu Mureș, Fond personal Turnovszky Sándor*, dos. VI/1, f. 11.

²² *Székely Napló* (ziar tîrgumureșan), nr. 169 din 3 noiembrie 1918, p. 1.; *Tükör*, nr. 55 din 1 decembrie 1918, p. 3.

²³ *Arh. Stat. Tîrgu Mureș, Fond personal Turnovszky Sándor*, dos. VI/1, f. 11; *Idem, Colecția de documente a Muzeului județean Mureș. Seria Istoria modernă și contemporană*, nr. 4721, f. 21 etc.

În activitatea Consiliului național maghiar din Tîrgu Mureș se disting trei perioade determinate în fond de evenimentele politice petrecute în Transilvania în ajunul, în timpul și după Marea Adunare Națională de la Alba Iulia.

Prima perioadă este aceea în care consiliul național s-a afirmat pe plan politic și organizatoric și a rezolvat multiplele sarcini ridicate de evenimentele revoluționare în primele zile ale lunii noiembrie 1918.

Perioada următoare, a doua jumătate a lunii noiembrie 1918, este caracterizată de o febrilă activitate politică legată de soarta viitoare a Transilvaniei, ce a fost declanșată de eșuarea tratativelor de la Arad dintre Consiliul Național Român Central și guvernul maghiar și încheiată cu hotărîrea din 1 decembrie 1918 de la Alba Iulia de unire a Transilvaniei cu România.

A treia perioadă, decembrie 1918, se remarcă prin restrîngerea treptată a activității consiliului național, mai întîi a celei politice, apoi a celei organizatorice și de supraveghere, încheiată prin încetarea activității sale între zilele de 18—20 ianuarie 1919²⁴. În acest răstimp se scoate în relief, activitatea de conlucrare atît cu autoritățile militare românești, cît și cu Consiliul Național Român Județean pentru menținerea ordinii și asigurarea aprovizionării populației orașului Tîrgu Mureș în condițiile pregătirii de către cel din urmă a înlocuirii vechii administrații cu cea românească.

Încă din ședința de constituire a comitetului executiv al Consiliului național maghiar din Tîrgu Mureș profesorul Antalffy a prezentat programul de urmat care prevedea „lichidarea autocrației, a dominației claselor privilegiate și întemeierea puterii popoarelor, națiunilor și claselor muncitoare”²⁵ cît și programul general al Consiliului Național Maghiar care cuprindea: totala independență politică, economică și militară a Ungariei; ruperea alianței cu Germania, iar prin rechemarea în țară a trupelor, încetarea imediată a războiului; dizolvarea parlamentului; organizarea alegerilor generale democratice pe baza dreptului de vot universal, egal și secret acordat și femeilor; acordarea dreptului de autodeterminare pentru popoarele nemaghiare din Ungaria; ștergerea cenzurii și asigurarea libertății de adunare și de uniune; amnistierea deținuților politici; reformă agrară și reformă școlară; recunoașterea statelor naționale formate sau în formare etc.

Ca primă acțiune, consiliul a desființat cenzura și a luat măsuri de a-și subordona poliția, jandarmeria și armata dizlocată din oraș²⁶.

²⁴ Data desființării Consiliului național maghiar din Tîrgu Mureș n-am putut-o stabili cu certitudine. Bazîndu-se pe o afirmație din memoriile lui Antalffy, L. Bányai (în *Din istoricul...*, p. 465) scrie eronat că acest organ a activat pînă în 1920. În județul Mureș-Turda consiliile naționale au fost desființate odată cu înființarea din 18—19 ianuarie 1919 a noilor autorități administrative românești. Presupunem că la această dată și-a încetat activitatea și cel maghiar din Tîrgu Mureș, deși registrul de intrare-ieșire a corespondenței sale se întrerupe la data de 31 decembrie 1918, iar din perioada următoare nu am reușit să depistăm documente doveditoare.

²⁵ *Arh. Stat. Tîrgu Mureș, Fond personal Fuchs Simion*, dos. 137, f. 3—5.

²⁶ *Ibidem*, f. 5—6, 11.

Printr-un afiș din ziua următoare s-a dat publicității faptul înființării Consiliului național maghiar din Tîrgu Mureș care „...și-a luat în mîna rezolvarea problemelor locuitorilor din oraș. Și-a început exercitarea acestei puteri în spiritul ideilor libertății ale vremurilor istorice cu desființarea cenzurii, fapt ce l-a adus la cunoștință redacțiilor și procurorilor. Garantează menținerea ordinii și liniștei și cheamă locuitorii orașului ca în această acțiune să-i fie în ajutor”²⁷.

La rîndul lor, muncitorii tîrgumureșeni, români și maghiari, sub conducerea partidului social-democrat, la 1 noiembrie 1918 au încetat lucrul și în cadrul unor manifestări festive au demonstrat în sprijinul revoluției²⁸.

Afișul difuzat de partidul social-democrat a chemat la grevă demonstrativă pe muncitori cu cuvintele: „Tovarăși! Frați! Muncitori! S-a înființat Consiliul național din Tîrgu Mureș în care sîntem și noi reprezentați. Uniunea funcționarilor particulari și ai angajaților comerciali a intrat în corpore în Partidul social-democrat.

În vederea documentării apartenenței muncitorimii la Consiliul național puneți jos imediat uneltele de lucru, pentru că este necesar să arătăm forța noastră și capacitatea noastră de luptă”²⁹.

În același timp consiliul național a organizat un miting al soldaților staționați în oraș în fața cărora vorbitorii au prezentat în limbile română și maghiară evenimentele petrecute. Soldații antrenați în entuziasmul revoluționar s-au solidarizat cu muncitorii și cuprinși de bucurie pentru încetarea războiului s-au dezarmat din proprie inițiativă și au părăsit cazarmile³⁰.

Consiliul național maghiar din Tîrgu Mureș a trebuit, încă de la început, să facă față multiplelor sarcini în condițiile deosebit de grele create în urma prăbușirii frontului și apoi a monarhiei, fiind nevoit să se confrunte și cu atacurile elementelor conservatoare, reacționare. Cercurile conservatoare burghezo-moșierești din oraș și din împrejurimi (refugiați în oraș), exponenții lor, rămași în cadrul organelor administrative, au încercat prin diferite mijloace menținerea și, respectiv, recîștigarea pozițiilor pierdute. Ei au boicotent activitatea consiliului și sub masca „salvării națiunii maghiare” au făcut eforturi pentru a menține vechea lor supremație de clasă.

În problema ocupării funcțiilor de comisari guvernamentali (prefecți) ai orașului și respectiv ai comitatului, Consiliul național maghiar comitatens, înființat la 10 noiembrie 1918³¹, dominat de elementele conservatoare, a încercat să-și impună numirea reprezentanților săi. Pînă la urmă, în aceste funcții politice importante au fost numiți reprezentanții Consiliului național maghiar din Tîrgu Mureș: în fruntea ora-

²⁷ *Ibidem*, f. 56.

²⁸ *Tükör*, nr. 45 din 3 noiembrie 1918, p. 2.

²⁹ *Arh. Stat. Tîrgu Mureș, Fond personal Fuchs Simion*, dos. nr. 137, f. 1.

³⁰ *Arh. Stat. Tîrgu Mureș, Colecția de documente a Muzeului județean Mureș, Seria Istoria modernă și contemporană*, nr. 4721, f. 65; *Székely Napló*, nr. 170 din 5 noiembrie 1918, p. 1.

³¹ *Székely Napló*, nr. 173 din 10 noiembrie 1918, p. 1.

șului socialistul Halász József, vicepreședintele partidului social-democrat din Tîrgu Mureș, iar în fruntea comitatului Erős József, avocat, fiul unui cizmar³².

Chiar și unii membri ai consiliului erau exponenții elementelor conservatoare. Primarul pensionar al orașului, Hofbauer Aurel, în urma criticilor primite din partea lui Antalffy în adunarea de constituire, a boicotat activitatea consiliului. Alții au vrut să lărgească consiliul cu exponenți ai moșierimii și burgheziei, neînțelegînd semnificația schimbărilor revoluționare. Așa a procedat vicepreședintele Kovács Elek, care a încercat de mai multe ori să coopteze în consiliul național pe marele moșier Inczedy Joksmán, prefectul comitatului Mureș-Turda³³.

Cele mai arzătoare probleme din prima parte a lunii noiembrie au fost cele legate de menținerea ordinii și aprovizionarea populației orașului. Pentru menținerea ordinii și a siguranței publice a fost organizată garda civilă cu 400 de membri, iar la 5 noiembrie garda națională care a activat pentru menținerea ordinii publice nu numai pe raza orașului ci și în județ. Pentru prevenirea unor tulburări s-a organizat primirea și dezarmarea soldaților reînțorși de pe front. În gară s-a deschis o cantină unde se serveau zilnic cca 8000 de persoane. S-a înființat un birou de plasare a forței de muncă în scopul asigurării locurilor de muncă pentru cei reînțorși de pe front³⁴. Totodată s-a depus o susținută activitate de aprovizionare a populației și de combatere a speculei. În acest scop au fost stabilite prețuri maxime la alimente, s-a interzis vînzarea băuturilor alcoolice, s-a distribuit populației proviziile (vitele de tăiat) regimentului nr. 62 de infanterie abandonate în urma părăsirii cazarmelor de soldați, s-a confiscat încărcătura unei „caravane” de căruțe ducînd, din ordinul băncii de credit din Budapesta, în toiul nopții, stocurile de zahăr din magazinele fabricii de zahăr pentru a fi ascunse în castelele din provincie și altele³⁵.

Pe tărîmul menținerii ordinii publice dar și în alte privințe s-a creat încă de la început o colaborare cu Consiliul național român județean din Reghin și apoi cu cel cercual din Tîrgu Mureș³⁶. Ioan Roman, unul din membrii Consiliului național român cercual din Tîrgu Mureș a remarcat cu mulți ani în urmă că, la cererea lor de a primi un local pentru ei și arme pentru garda națională română, li s-a pus la dispoziție cu multă bunăvoință prin Simó Géza și Bernády Gy. un local și armamentul cerut³⁷.

³² *Arh. Stat. Tîrgu Mureș, Fond personal Fuchs Simion*, dos. 609, f. 6.

³³ *Arh. Stat. Tîrgu Mureș, Fond personal Turnovszky Sándor*, dos. VI/1, f. 11.

³⁴ *Székely Napló*, nr. 171 din 7 noiembrie 1918, p. 1.

³⁵ *Arh. Stat. Tîrgu Mureș, Fond personal Fuchs Simion*, dos. nr. 609; Idem, *Colecția de documente a Muzeului județean Mureș, Seria Istoria modernă și contemporană*, nr. 4721 și altele.

³⁶ M. Constantinescu, Șt. Pascu, *op. cit.* pp. 3, 261—262; *Székely Napló*, nr. 172 din 9 noiembrie 1918, p. 1.

³⁷ M. Ploșteanu, C. Gaál, *Evenimentele din toamna anului 1918 din Tîrgu Mureș în lumina unor mărturii documentare din colecția Muzeului județean Mureș*, mss., p. 8.

În urma inițiativelor reciproce, colaborarea s-a extins și asupra înființării și îndrumării consiliilor și gărzilor naționale comunale, acolo unde exista o populație mixtă română și maghiară. „*Populația maghiară și română ia parte peste tot într-o înțelegere frățească deplină la acțiunile de constituire*” — scria la 5 noiembrie ziarul țîrgumureșan „*Székely Napló*” în legătură cu crearea consiliilor naționale din județ³⁸. Tot acest ziar ne înștiințează că la Band, localitate unde frământările țărănești din toamna anului 1918 au fost deosebit de violente, cele două consilii naționale, român și, respectiv, maghiar, s-au unit și sub președinția protopopului greco-catolic Dionisie Decei au activat într-o înțelegere frățească pentru „menținerea ordinii și interesului practic”³⁹. Acțiuni de colaborare româno-maghiare au existat peste tot unde au avut loc mișcări democratice cu participarea largă a maselor populare.

În primele zile ale lunii noiembrie activitatea Consiliului național maghiar s-a desfășurat, ca și în cazul consiliilor naționale românești, pe două planuri: politic și organizatoric. Pe tărîmul luptei politice putem constata deosebiri esențiale între ele, determinate de condițiile istorice concrete. În timp ce consiliile naționale românești au urmărit cucerirea libertății și înfăptuirea unirii naționale, cele maghiare au vizat traducerea în viață a revendicărilor revoluției burghezo-democratice potrivit programului general al Consiliului Național Maghiar, care însă urmărea „rezolvarea” problemei naționale pe calea unei reforme.

În domeniul organizării vieții politico-administrative, obiectivele de urmat au fost în general asemănătoare, aplicarea cărora se deosebea de la caz la caz, potrivit condițiilor concrete cerute de împrejurări. Astfel, au subordonat poliția și jandarmeria, și au extins controlul asupra diferitelor instituții existente în raza de activitate, ca: spitalele, poșta, căile ferate; au dirijat viața economică. În condițiile lipsei din ce în ce mai precare de alimente, combustibil și de alte produse necesare traiului s-au străduit să le procure fie pe calea confiscării depozitelor armatei austro-ungare, ori a rezervelor marilor moșieri, fie pe calea tratativelor. Au exercitat controlul asupra desfacerii produselor alimentare, au luat măsuri pentru combaterea bolilor epidemice și au depus eforturi deosebite pentru menținerea ordinii și liniștei. Pe de altă parte, în timp ce consiliile naționale românești au preluat conducerea principalelor instituții administrative înlocuind vechii funcționari necorespunzători cu alții desemnați din sânul lor, punând bazele administrației proprii românești, cel ungueresc din Țîrgu Mureș s-a limitat la subordonarea acestora din punct de vedere politic și la propuneri de numiri în funcții a elementelor corespunzătoare.

În privința întreținerii financiare a activității sale, Consiliul național maghiar din Țîrgu Mureș a recurs la încasări de contribuții voluntare de la membri săi, de la populația orașului, cât și de la diferitele organizații, inclusiv băncile, reușind astfel să acopere cheltuielile efectuate pentru diferite scopuri.

³⁸ *Székely Napló*, nr. 170 din 5 noiembrie 1918, p. 1.

³⁹ *Székely Napló*, nr. 176 din 16 noiembrie 1918, p. 1.

Neavînd un organ de presă propriu care să-i ușureze activitatea propagandistică, din inițiativa lui Turnovszky au creat unul cu titlul „A Nemzeti Tanács Híradója” (Jurnalul Consiliului Național). Dar în urma părăsirii orașului de către inițiatorul ei, din jurnal n-a mai apărut decât primul număr, nefiind cine să-l redacteze în continuare⁴⁰.

Lupta multiseculară a poporului român pentru desăvîrșirea unității sale statale a intrat în luna noiembrie 1918 în faza ei finală. Proclamația de la Oradea a Partidului Național Român din 12 octombrie 1918, apoi eșuarea tratativilor de la Arad din 13—15 noiembrie și multe acțiuni au dat de înțeles tuturor că poporul român, care forma majoritatea locuitorilor Transilvaniei, nu mai dorea să rămînă în cadrul monarhiei austro-ungare multinaționale.

Noul guvern maghiar condus de Károlyi Mihály — după cum se știe — a încercat să rezolve problema națională pe calea reformelor, prin acordarea unor drepturi națiunilor din cadrul vechii Ungarii. Potrivit declarației lui Jászi Oszkár, privitoare la atitudinea guvernului Károlyi față de naționalități, se preconiza desființarea legislației „*jig-nitoare pentru români*”, acordarea unor drepturi limitate, administrarea autonomă, dar se lăsa în sarcina Antantei și a congresului de pace problema viitoarelor frontiere ale Ungariei, în speranța menținerii integrității teritoriale a vechiului stat ungar⁴¹.

Elementele înaintate ale intelectualilor maghiari din Budapesta, prin manifestul lor din 3 noiembrie 1918, și-au exprimat o poziție mai radicală. În manifest ei au salutat nașterea statului național maghiar independent și eliberarea popoarelor oprimare din monarhia austro-ungară, care au pornit pe calea realizării năzuințelor lor seculare: formarea unor state naționale independente. „*Vechea Ungarie s-a prăbușit — susține manifestul — maghiarimea nu mai este legată de patul lui Procust al unui stat istoric vechi. A devenit propriul său stăpîn, dispune singură de soarta sa ... scopurile noastre nu se mai opun scopurilor altora. Față de națiunile surori nu mai avem nici o pretenție. Și noi ne considerăm o națiune reînnoită, o forță acum eliberată, ca și acei frați care se ridică fericiți la o viață proaspătă din ruinele monarhiei să trăim unul lângă altul în pace ca națiunile libere cu alte națiuni libere*”⁴². Manifestul se pronunța pentru ideea unei strînse legături între aceste state care „*să se bazeze pe independența lor deplină*”, propunînd explicit o federalizare a Ungariei.

Aceste planuri privind drepturile naționalităților, aplicate înainte de război, ar fi modificat raporturile dintre români și maghiari. După prăbușirea monarhiei însă, asemenea soluții condiționate de menținerea integrității Ungariei erau perimate.

Pe de altă parte, diferitele grupări politice burghezo-moșierești maghiare, vechile clase stăpînitoare, se cramponau de ruinele puterii lor economice privilegiate. Moșierii maghiari care au posedat marea

⁴⁰ Arh. Stat. Tîrgu Mureș, Fond personal Turnovszky Sándor, dos. VI/1, f. 11.

⁴¹ M. Constantinescu, Șt. Pascu, *op. cit.*, p. 306.

⁴² *Ibidem*, p. 433.

majoritate a pămînturilor din Transilvania, stăpîinii băncilor mari din Budapesta, care au deţinut majoritatea acţiunilor întreprinderilor industriale şi ale instituţiilor bancare din această provincie, au susţinut cu înverşunare teza „*integrităţii teritoriale*” a Ungariei, sperînd prin aceasta recîştigarea puterii lor politice. Reacţiunea maghiară a condamnat şi faptul recunoaşterii Consiliului Naţional Român Central⁴³.

Activizarea cercurilor conservatoare în a doua jumătate a lunii noiembrie 1918 a pus şi la Tîrgu Mureş la grea încercare Consiliul naţional maghiar local, aripa de stînga a acestuia, cît şi sfatul muncitoresc din localitate. Acestea au răspîndit în comitatele în care locuiau secuii ideea existenţei aparte a „*naţiunii secuieşti*”, preconizînd — în cazul unirii Transilvaniei cu România — crearea unei republici secuieşti⁴⁴. La îndemnul cercurilor burghezo-moşiereşti reacţionare şi şovine, originare din Transilvania şi stabilite la Budapesta, s-a înfiinţat în capitala Ungariei un Consiliu naţional secuiesc urmînd să se creeze altele la Cluj şi la Tîrgu Mureş⁴⁵.

Alte planuri au preconizat convocarea unei adunări generale la Tîrgu Mureş cu scopul de a crea un organ central al populaţiei maghiare din întreaga Transilvanie. Ce caracter urma să aibă acest organ a fost dezvăluit în articolul *Se organizează reacţiunea*, publicat în ziarul local progresist „*Tükör*”⁴⁶. Articolul a demascat faptul că în dosul acestei mişcări se ascundea contele Bethlen István, mare moşier, de multe ori compromis din punct de vedere politic, aflat în fruntea unui „*mănuchi de armată neagră ... cu poziţia sa inadmisibil de rigidă în problema naţionalităţilor şi cu efortul său de a menţine blestemata veche putere de clasă*”.

Pentru pregătirea adunării din Tîrgu Mureş a fost formată o „*Comisie de pregătire a Uniunii secuieşti-ungureşti*”, denumită şi „*Consiliul naţional secuiesc*”, în care au fost cooptaţi, fără voia lor, şi membrii Consiliului naţional maghiar din Tîrgu Mureş⁴⁷. Aripa de stînga a Consiliului s-a revoltat de această maşinaţiune declarînd şi în presă că „*Dr. Antalffy Endre, Csetri János, dr. Eröss József, dr. Fekete András, Ehrenberger Mátyás şi Csergő Tamás în şedinţa de ieri a Consiliului naţional din Tîrgu Mureş au protestat vehement împotriva alegerii lor, fără voia lor, în comisia de pregătire a Uniunii secuieşti—ungureşti din Tîrgu Mureş. Numiţii consideră incompatibilă aşezarea persoanei lor alături de această societate fără scop bine definit şi în mare parte străină de revoluţie*”⁴⁸.

În faţa indignării opiniei publice democratice, cît şi a Consiliului naţional maghiar din Tîrgu Mureş, această comisie îşi schimbă faţada şi caută colaborarea cu Consiliul naţional maghiar şi cu Sfatul munci-

⁴³ L. Bányai, *Din istoricul...*, p. 463.

⁴⁴ *Székel Napló*, 174 din 12 noiembrie 1918, p. 1.

⁴⁵ *Arh. Stat. Tîrgu Mureş, Prefectura jud. Mureş, Actele comitetului suprem*, nr. 6022/1918.

⁴⁶ *Tükör*, nr. 52 din 19 noiembrie 1918, p. 1.

⁴⁷ *Székel Napló*, nr. 179 din 21 noiembrie 1918, p. 1.

⁴⁸ *Ibidem*.

toresc din localitate pentru a pregăti în comun adunarea⁴⁹. Tratatивele duse în ajunul adunării, convocată pentru 28 noiembrie 1918, între comisia de pregătire pe de o parte și consiliul național și sfatul muncitoresc pe de alta au determinat dizolvarea celei dintîi, care — potrivit știrilor din presă — „a transferat munca asupra consiliilor naționale orașenesc și județean și a sfatului muncitoresc”⁵⁰.

Presa reacționară maghiară din Cluj anunța că adunarea se va pronunța „pentru susținerea integrității teritoriale pe baza drepturilor istorice și a superiorității morale”⁵¹. La adunarea din Tîrgu Mureș unii profesori universitari din Cluj au luat într-adevăr cuvîntul în acest sens. Hotărârea adunării însă, datorită activității membrilor de stînga ai Consiliului național maghiar și ai sfatului muncitoresc local, a fost mult mai ponderată. Adunarea nu și-a însușit tezele acestora și s-a mulțumit să susțină în general „principiile wilsoniene” și necesitatea creării unui organ reprezentativ al populației maghiare din Transilvania⁵².

Evenimentele de importanță istorică deosebită de la 1 decembrie 1918, Adunarea Națională de la Alba Iulia, care a consfințit unirea Transilvaniei cu România, a găsit un larg ecou în rîndul naționalităților conlocuitoare. Cei mai realiști dintre maghiari, printre care găsim la loc de frunte pe membrii aripii de stînga ai Consiliului național maghiar din Tîrgu Mureș, care susțineau dreptul la autodeterminare și recunoașterea statelor naționale formate, sprijiniți și de reprezentanții muncitorimii conștienți de ireversibilitatea procesului istoric, îndeamnă și activează pentru recunoașterea realității.

Atitudinea lor avea rădăcini adînci, izvorîte din tradiția progresistă a trecutului comun, din luptele comune duse împotriva regimului reacționar și a asupririi naționale. În opoziție cu atitudinea retrogradă și șovină a unor cercuri burghezo-moșierești, orașul Tîrgu Mureș păstrează vechile tradiții de frățietate româno-maghiară. Amintim doar unele exemple în acest sens, ca: prietenia și colaborarea dintre Gh. Șincai și profesorul său Kovásznai Sándor, sau confesiunea lui Bolyai János din timpul revoluției din 1848—1849 în care scria: „Nimeni mai mult decît mine nu iubește, nu stimează și nu sprijină națiunea română, iar ca om, îl iubesc (pe român) întocmai ca pe maghiar; și recunosc cu plăcere și cred că descopăr în ea ... pe urmașa poporului roman de altădată și încă una din cele mai adevărate, mai pure, de atîta vreme asuprită, din fericire însă — totuși — de vitalitate, agilitate și vioiciune nepierdute”⁵³. Desigur, concepția lui Bolyai nu reprezintă un caz izolat, solitar. Primirea călduroasă a demonstrației aviatice din Tîrgu Mureș a lui Aurel Vlaicu din 1912 a fost de asemenea expresia simpatiei față de poporul român. Reprezentanți de seamă ai mișcării muncitorești locale, Haner Ferenc, Kovács József, Lazsáti Zsigmond, cu ocazia diferitelor

⁴⁹ M. Constantinescu Șt. Pascu, *op. cit.*, p. 434.

⁵⁰ *Székely Napló*, nr. 182 din 26 noiembrie 1918, p. 1.

⁵¹ M. Constantinescu, Șt. Pascu, *op. cit.*, p. 434.

⁵² *Ibidem*.

⁵³ Benkó, Samu, *Confesiunile lui Bolyai János. Monografie*, Editura Kriterion, București, 1976, pp. 198—199.

manifestări, au militat pentru rezolvarea problemei naționale și a celei țărănești⁵⁴. Intelectualii progresiști care au avut un rol de frunte în Consiliul național maghiar din Tîrgu Mureș, au acordat, încă de la începutul secolului nostru, o atenție deosebită problemei naționale. Tocmai datorită atitudinii lor democratice în problema națională s-au apropiat de gruparea de stînga a radicalilor maghiari, conduși de Jászai Oszkár și au militat pentru combaterea prejudecăților naționale, cum au făcut Turnovszky, Halász și alții.

Intelectualii progresiști, masele muncitoare maghiare au căutat încă de la început să întemeieze perspective noi, reale în vederea înfăptuirii unui viitor democratic, de aplicare în practică a hotărîrilor Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia din 1 decembrie 1918. În acest spirit scria ziarul maghiar sibian „*Reggeli Újság*” că „În Transilvania românii sînt în majoritate covârșitoare și principiile wilsoniene, care în fond sînt drepte, pretind unirea cu România ... o să avem de lucru cu aceia cu care deja de secole trăim sub un acoperiș ... Poporul, poporul nostru român a fost întotdeauna prietenos cu noi”, exprimînd înțelegere și sentimente frățești față de cauza concetățenilor români⁵⁵.

Intrarea trupelor române în Transilvania, potrivit convenției de armistițiu, venind dinspre Moldova, s-a desfășurat fără incidente. Oamenii muncii maghiari au refuzat să-și mai verse sîngele în folosul planurilor de dominație ale fostelor clase stăpînitoare maghiare.

După sosirea trupelor române la Toplița, Antalffy Endre, însoțit de doi ofițeri ai gărzii naționale și de căpitanul poliției orașenești, au plecat în ziua de 1 decembrie 1918 la Toplița, unde s-au întîlnit cu generalul Tiberiu Moșoiu cu care au discutat problema intrării trupelor române în orașul Tîrgu Mureș.

În legătură cu întîlnirea de la Toplița ziarul tîrgumureșan „*Székeley Napló*” scria că „Generalul e un militar de peste 50, foarte politicos și complezent, de mare cultură care l-a primit în castelul Urmânczi, aranjat pentru găzduirea lui, pe președintele C(onsiliului) N(ațional) cu bunăvoință și a promis din partea trupelor care vor intra în Tîrgu Mureș deplină garanție a securității persoanei și averii și a accentuat disciplina deosebită a soldaților săi”⁵⁶.

Într-adevăr, în ziua următoare, intrarea trupelor române în oraș s-a desfășurat fără nici un conflict armat.

În același timp ziarul „*Tükör*” combatea știrile false despre armata română și îndemna populația la primirea frățească a trupelor române astfel: „Dacă nu se schimbă împrejurările și într-adevăr vin trupe române și la Tîrgu Mureș, atunci să-i primiți cu dragoste”⁵⁷. Administrația civilă a orașului a rămas mai departe sub egida Consiliului național maghiar pînă la desființarea sa la începutul anului 1919.

⁵⁴ S. Fuchs, *op. cit.*, p. 122.

⁵⁵ *Reggeli Újság* (ziar sibian), nr. 238 din 29 noiembrie 1918.

⁵⁶ *Székeley Napló*, nr. 187 din 5 decembrie 1918, p. 1.

⁵⁷ *Tükör*, nr. 55 din 1 decembrie 1918, p. 3.

Încadrarea în viața țării a naționalităților conlocuitoare, formarea unei unități strînse de luptă a forțelor revoluționare democratice, pentru asigurarea progresului patriei comune, era acum principala sarcină. Acest lucru l-au înțeles pe deplin cercuri tot mai largi ale populației maghiare. Publicistul Molter Károly scria într-un articol, la 15 decembrie 1918, că populația maghiară din Transilvania trebuie să aibă încredere în forțele sale și să nu construiască visuri bazate pe forță, ci pe muncă pașnică. El arăta că tradițiile istorice ale maghiarilor trebuie desigur prețuite, dar sublinia că este fals să se tindă pe baza lor numai la privilegiu fără obligații⁵⁸. Un viu exemplu în acest sens l-au dat muncitorii și țăranii care veacuri de-a rîndul au stat în fruntea luptei comune pentru drepturi, alături de poporul român. Ei au fost primii care au înțeles imperativul istoric al aceluia ceas și anume că viitorul lor va depinde de unitatea de luptă cu frații lor de clasă muncitoare, deziderat care va fi îndeplinit deplin numai prin lupta comună condusă victorios de Partidul Comunist Român.

Consiliul național maghiar din Tîrgu Mureș a procedat în spiritul celor mai frumoase tradiții progresiste ale populației maghiare atunci cînd a ales calea înțelegerii și colaborării cu poporul român. Majoritatea membrilor săi au rămas și în perioada dintre cele două războaie mondiale adepții frăției româno-maghiare și a luptei comune pentru crearea unei societăți cu adevărat democratice.

DER UNGARISCHE NATIONALRAT AUS TÎRGU MUREȘ UND SEIN VERHALTEN ZU DER VEREINIGUNG SIEBENBÜRGENS MIT RUMÄNIEN

(Zusammenfassung)

Die bürgerlich-demokratische Revolution aus dem Herbst 1918 hat sich auf dem ganzen Gebiet Siebenbürgens ihre eigenen Leitungsorgane geschaffen: die rumänischen nationalen Räte und die der mitbewohnenden Nationalitäten. Der ungarische Nationalrat aus Tîrgu Mureș wurde am 31. Oktober 1918 gegründet, und bestand aus Vertretern der unabhängigen bürgerlich-radikalen und sozial-demokratischen Parteien aus dieser Ortschaft.

Von fortschrittlichen Persönlichkeiten geführt, in den ersten Tagen des Monats November 1918, hat sich der ungarische Nationalrat auf politischer und organisatorischer Ebene behauptet und hat die Verpflichtungen von den revolutionären Begebenheiten hervorgerufen gelöst.

In seiner Tätigkeit, in einer Zeit, als auf politischen Gebiet für das Schicksal Siebenbürgens gekämpft wurde und die Entscheidung von 1. Dezember 1918, die Vereinigung mit Rumänien bestimmte, führten

⁵⁸ I. Popescu-Puțuri, A. Deac, *op. cit.*, pag. 663.

die ungarischen vorschrittlichen Elemente aus Tîrgu Mureş eine realistische Politik für die Bekämpfung der bürgerlich-gutsherrschaftlichen Gruppierungen, die eine reaktionäre Stellung einnahmen, und setzten sich für die Prinzipien der Selbstbestimmung für die nicht ungarische Bevölkerung ein.

Die meisten Vertreter blieben auch nach der Auflösung der nationalen Räte den Ideen der rumänisch-ungarischen Brüderlichkeit und des gemeinsamen Kampfes für die Schaffung einer echten demokratischen Gesellschaft treu.